

Hakkı Bey (İbrahim Hakkı AKGÜN) (1894-1956)

1305/1889'da Elazığ'a bağlı Palu ilçesinde doğdu. Palu'nun Çarşıbaşı Mahallesi'nde oturan Hacı Şerifzade Mehmet Raif Efendi ve Nazlı Hanım'ın oğludur. İlk ve orta öğrenimini Palu İptidai Mektebi ve Palu Rüştiyesinde tamamladıktan sonra Diyarbakır Sultanisinden mezun oldu. 17 Mayıs 1912'de Palu Mal Müdürlüğünde kâtip olarak devlet hizmetine girdi. I. Dünya Savaşı'nda Erzincan Talimgâhında eğitim görüp yedek nakliye subayı olarak Doğu Cephesi'nde savaşa katıldı. 23 Aralık 1919'da terhis edilerek memleketine döndü. Ergani İl Genel Meclisine üye seçildi. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1. dönemi için yapılan seçimde 111 oy aldı ve Ergani milletvekili olarak 24 Mayıs 1920'de meclise katıldı. Meclisin bağımsız üyelerindendi. Mecliste milli savunma ve dilekçe komisyonlarında çalıştı. Birinci toplantı yılında Milli Savunma Komisyonu'nun kâtipliğini yaptı. 17 Şubat 1921'de yöresindeki halkı Milli Mücadele'nin amaç ve hedefleri doğrultusunda aydınlatmak üzere görevlendirildi. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 31 Ekim 1921'de Mustafa Kemal Paşa'ya Başkumandanlık yetkisine dair verdiği sürenin uzatılmasına dair kanun (kanun no.160) sırasında yapılan oylamaya katılıp kabul edenler arasında yer almıştır.

17 Temmuz 1338/1922 tarihinde Ergani mebusu sıfatı ile "Satvet-i Milliye" adlı yerel bir gazetede "Harp ve Sulh" adlı yazısını kaleme aldı. Mücadeleci ruhu ve fikirlerinin anlaşılacağı bu yazıda özetle şunları söylemekteydi: Osmanlı 640 senelik şanlı tarihi ile Türklerin harpçi değil sulhperver olduklarını ortaya koymuştu. Tarihimizi inkâr etmemekle beraber takdir edecek derecede Avrupa'nın uzağı gören tarihçileri bile bu hakikatin farkındaydı ve yazılarında itiraf etmişti. Türkiye adaletperver olduğunu en ufak olaylarda bile gösterirken mücadelenin başlangıcından beri kötü bir zamanda memlekete saldırdığı halde yalancı ve riyakâr vaziyetleri ile İngilizler bile bu hakikati inkâr etmemekteydi. Bununla beraber doğunun asil ve namuslu Türk milletine amansız düşman kesilmişlerdi. Meşru hukukunu ve mukaddes istiklalini gasp etmek için namusuyla mücadele eden bu millete Yunanlıları saldırtmıştı. Yunanlılar öyle "adi bir millettir ki" Türklerin güçlü süngüsü altında baş eğmişti. Medeni olanların en büyük eseri meydandaydı. Dünya'daki hukuk ve adalete aykırı olarak ve kendi menfaatleri doğrultusunda müdafaasız fakat pek kahraman ve sebatkâr olan memleketlerde yakıp yıkmak gibi canavarlıklar, işgal ettikleri güzel vatanda tahammül edilemeyecek iğrençlikler,

mukaddes mabetlere, ırz ve namuslara saldırı. Bu zulmün sonu yoktu. Türk'ün servetini yağmalamışlardı. Türk milleti bunu metanetle karşılamıştı. Yakın bir zaman dünyaya Türk'ün istiklali için savaşarak ve her neye mal olursa olsun başarı ile memleketini kurtararak vatanında hâkim yaşayacağını gösterecekti. Yazıklar olsun ki türlü türlü iftiralar atılıyordu. Güya Türkler Hristiyan halkına kötü muamelelerde bulunuyorlardı. Onların hukukunu korumak için birtakım yalanlar uydurularak Avrupa matbaasında yayımlanmıştı. Bunların okunmasıyla İngilizlerin şark siyasetinde hilelerinin gizli olduğu anlaşılacaktı. Bununla birlikte Amerika'da Doğu'ya hayran olduğu söyleyenler tarafından da Türkler için ne büyük iftiralar atılmıştı.

Anadolu'daki Türk Ortodoksları önemli bir toplantıda bunun doğru olmadığını söylemiş bu haberlere gülmüştü. Binlerce tarihi ve canlı örnekler Türklerin hiçbir zaman gayrimüslim vatandaşları hakkında böyle şeylere tenezzül etmediğini ispatlamıştı. Türkler adaletli ve herkese hürmetkârı. Söyledikleri bu çirkin ve gayri insani hareketler de kendilerini medeni tanıtmak isteyenlere mahsustu. Bu şekilde riyakâr ve cani olanlara yaranabilirlerdi. Her kim ne derse desin meşhur bir yalan vardı: Yalancının mumu yatsıya kadar yanardı. İşte bugün İslamiyet'in ve dolayısıyla Türk ve şarkın en zorlu düşmanı olan İngilizlerin de siyasetleri yalancının mumu gibi ancak yatsıya kadar devam edecekti. Şark siyasetini şirazesinden çıkartmak isteyenler bunu başaramayacaklardı. Hatta sayelerinde Şark'ta İslam âlemi ile beraber Türk'ün siyaset ve istiklali başarı ile neticelenecekti. Yine Türkler şarkta insanların vicdanına şu şekilde haykırıyordu: Biz Türklerin hükümeti mevcut iken ve Misak-ı Milli'nin sağlanması için bir nefer kalıncaya kadar çalışacak kudret ve azameti kendisinde bulan bir bilinç ile Türk, şarkta sulh ve selametın en büyük sağlayıcısıydı. Yeter ki Türk'ün millî istiklaline el uzatılmasın. Çünkü ona uzatılan elleri millî azmi ve güçlü darbesi ile kırardı. Bunun için "Hazır ol cenge eğer istersen sulh ve salah." diyerek yazısına son vermişti.

Yukarıdaki sözlerden de anlaşılacağı üzere teşkilatçı ve müdâfaacı bir yapıya sahip olan İbrahim Hakkı Bey, Milli Mücadele'ye inanmış ve bu uğurda çalışmıştı. Mecliste bulunduğu dönem içinde iki soru önergesi verdi. Dört kanun teklifi yaptı. Meclis zabıt tutanaklarında "Ankara'da bir men-i ihtikâr komisyonu teşkili" ve "Teftişe çıkan ziraat memurlarının harcırahlarının geri alınmasına dair" olmak üzere iki önergesi "mebuslukla memurluğun içtima etmesi", "23 Nisan 1920 tarihinden mukaddem muhtelif derecelerde mahkûm olan şahısların afları", "Jandarma Genel Komutanlığının meclis azasından birisi tarafından idare edilmesi" ne dair olmak üzere farklı konularda 3 kanun teklifi ve genel kurulda bir konuşması bulunmaktadır.

Bilindiği üzere Necmettin Sahir Sılan tarafından 1921- 1923 yılları arasında İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bir anket yapılmıştı. Bu ankette tek soru olan "Kazanacak olan ulusal bağımsızlık savaşımızın bolluk getirici aynı zamanda bilgi ışığını taşıyıcı ve verimli olması neye bağlıdır?" sorusu ilk meclisin milletvekillerine sorulmuştu. Ergani milletvekili olarak İbrahim Hakkı Bey 10 Ocak 1922'de bunu cevaplandırarak Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun (1921 Anayasası'nın) uygulanmasına ve adaletin eşitlikle dağıtılmasına bağlıydı. Böylece hukuka ve hukuk devleti olmaya verdiği önemi dile getirmişti.

Milletvekilliği 1. dönemde sona erince Çatalca'da bir süre İmar ve İskân Misafirhanesi memurluğu yaptı. 21 Mayıs 1924'te Ankara Şehremaneti (Belediyesi) Yazı İşleri'nde memur oldu. Temmuz'da Polis Müdürlüğü siyasi kısım memurluğuna geçti. 19 Kasım 1925'te Nahiye Müdürlüğüne atandı. Bu görevini Elazığ ve Balıkesir illerinde 1944 yılına kadar sürdürdü. 13 Temmuz 1944'te yaş sınırından emekliye ayrıldı. Elazığ İl Genel Meclisi ve daimi encümen üyeliğine seçildi. 4 Ağustos 1956'da Elazığ'da öldü. Evli olup 5 çocuk babası idi. İbrahim Hakkı olarak da anılmaktadır.

Hacer GÖL

KAYNAKÇA

AÇIKSES, Erdal-ÇAKMAK, Zafer (Haz.). **Satvet-i Milliye Gazetesi Transkripsiyon ve Asıl Metin**, Elazığ Valiliği Elazığ Eğitim Sanat Kültür Araştırma Tanıtma ve Hizmet Vakfı Yayınları, Elazığ 2003.

BEŞTAŞ, İzzettin, "1. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri" **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, C 6, S 5, 2019, ss. 99-125.

Birinci Dönem Meclis Albümü 1920-1923, Ankara 2022.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, C. 3, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara 1994.

Diyarbakır Ansiklopedisi, C1, Yelkovan Yayınları, Ankara 2013.

GÜNDOĞDU, Cihangir (Yay. Haz.), **İlk Meclis Anketi 1 Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin Gelecekte Bekledikleri**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004, s. 142-143.

TBMM Sicil Arşivi, İbrahim Hakkı Bey Seçim Mazbatası, 136/1-1. (https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_136_1_1.pdf erişim tarihi: 28.07.2023).

TBMM Albümü, 1920-1973, Ankara 1973.

09/09/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hakki-bey-ibrahim-hakki-akgun-1894-1956/?pdf=7003> adresinden erişilmiştir